

LIT.: D. Medaković, Manastir Gomirje, Naučni prilozi studenata Filozofskog fakulteta, Beograd 1949. A. Ht.

GORA (Gore), selo na Baniji. U srednjem vijeku sijelo istoimene župe. Utvrđeni grad se spominje 1242–1578 (*Castrum de Guora*). G. je jedno od najstarijih sjedišta templara u nas (posljednja četvrtina XII. st.). Otada potječe romanički dio, danas svetište župne crkve Sv. Marije, koje završava ravnim zidom pod pravim kutovima. Taj srednjovj. dio crkve poduprt je potpornjacima. U zidu iza oltara udubljen je ukrašeni sakrarij za izljev blagoslovljene vode. Poslije templara (o. 1313) crkvu i posjed su preuzeli ivanovci, a potom je potkraj XVI. st. crkva stradala od Turaka. God. 1734. prigradena su joj barokna lađa i visok zvonik. Prema natpisu u svetištu, crkvu je posvetio 1736. zagrebački biskup J. Branjug. Iz XVIII. st. su glavni oltar, propovjedaonica s kipovima evanđelista (o. 1745) i kalež ukrašen emajlom. Crkva je opasana cinktorom s četiri kapele na uglovima (1742). Stradala u ratu 1991.

LIT.: Đ. Cvitanović, Gorska župa i župna crkva Blažene Djevice Marije, Peristil, 1971–72, 14–15. — L. Dobronić, Posjedi i sjedišta templara, ivanovaca i sepulkralaca u Hrvatskoj, Rad JAZU, 1984, 406. — Ista, Viteški redovi u Hrvatskoj, Zagreb 1984. — Đ. Cvitanović, Sakralna arhitektura baroknog razdoblja, Zagreb 1985. A. Ht.

GORENC, Marcel, povjesničar umjetnosti i arheolog (Trst, 10. V. 1915). Studirao u Zagrebu. Radio u Muzeju za umjetnost i obrt, Modernoj galeriji, a od 1953. u Arheološkom muzeju u Zagrebu. Predavao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Bavi se ant. umjetnosti u našim krajevima, osobito problematikom ant. naselja (Varaždinske Toplice).

BIBL.: Povodom izložbe Hieronymusa Boscha u Rotterdamu, Ars, 1937; Tragom razvoja modernog evropskog slikarstva, Savremeni, 1940; Račićeva grafika, Zagreb 1951; Antikna skulptura u Hrvatskoj, Zagreb 1952; Arheološka istraživanja u Varaždinskim Toplicama 1953, Ljetopis JAZU, 1954, 60; Pregled povijesti umjetnosti i arheologije, Zagreb 1954; Gradina u Starom Slankamenu, Rad vojvodanskih muzeja (Novi Sad), 1956; Arheološka istraživanja u Varaždinskim Toplicama 1953–55, VjAM, 1958; Ostaci antiknog groblja u Držićevoj ulici i počeci urbanizma užeg područja Zagreba, Iz starog i novog Zagreba, II, Zagreb 1960; Die Aquae Iasae und ihr Verhältnis zum Pannonischen Limes, Acta et Dissertationes archaeologicae JAZU, 1963 (s B. Vikić-Belančić); Antika u Jugoslaviji, Beograd 1967; Antičko kiparstvo jugoistočne Štajerske i rimska umjetnost Norika i Panonije, VjAM, 1971; Povodom 25. godišnjice istraživanja u Varaždinskim Toplicama, Archaeologia Iugoslavica (Beograd), 1979 (s B. Vikić). B. V. B.

GORENČEVIĆ, Iljko (Lav Grün), lik. kritičar i teoretičar (Požega, 1896 – Slavonski Brod, 28. II. 1924). Studirao povijest kulture i povijest umjetnosti kod J. Strzygowskoga u Beču. Pripremao disertaciju o gra-

V. GORIČAN, *Ptujski kurenti*. Bern, Galerie du Banneret

diteljstvu u Dalmaciji u XI. st. U rodnome gradu držao predavanja o našem modernom slikarstvu. Jedan je od prvih hrv. kritičara koji probleme umjetnosti obrađuje dijalektički. U prvome razdoblju svojega rada zahtijeva od autora »likovnu dikciju«, dok u drugome nakon susreta s našom komunističkom emigracijom u Beču, zastupa materijalistički pristup umjetnosti.

BIBL.: Slikarstvo Petra Dobrovića, Književni jug, 1918, 12; Die Entwicklungsmöglichkeiten der Kroatischen Kunst, Die Drau (Osijek), 1918, 45; Likovna dikcija Miroslava Kraljevića, Književni jug, 1919, 2–3; Predgovor kataloga VIII. Proljetnog salona, Osijek 1920; Umjetnost i revolucija, Naša sloga (Beč), 1920, 39 i 40; Predodređenje doživljaja likovne umjetnosti. Vidici s nekih usponaka našeg modernog vajarstva, Savremeni, 1921, 3; O materijalističkom posmatranju umjetnosti, Književna republika, 1924, 3.

LIT.: M. Krleža, U spomen Lava Grūna, Književna republika, 1924, 3. — J. Denegri, Iljko Gorenčević (Lav Grün), u studiji: Umjetnička kritika u Srbiji i Hrvatskoj (katalog izložbe Treća decenija – konstruktivno slikarstvo), Beograd 1967. — V. Kusik, Iljko Gorenčević (1896–1924), prvi moderni kritičar moderne umjetnosti, Peristil, 1988–89, 31–32. D. Hč.

GORGONA, grupa koja je okupljala umjetnike M. Jevšovara, J. Knifera, Đ. Sедера, J. Vaništu i teoretičare D. Bašičevića, R. Putara i M. Meštovića. Djelovala 1959–66. Priredivala izložbe u Studiju G (Salon Schira u Zagrebu), izdavala časopis »Gorgona« (1961–66), zalagala se za nekonvencionalne oblike lik. izražavanja. Težila razvijanju novoga umjetničkoga senzibiliteta i prethodila kasnijim oblicima tzv. nove umjetničke prakse.

LIT.: N. Baljković, Gorgona (katalog), Zagreb 1977. — Gorgona (... Jevšovar, Knifer ...), Dijon 1989. M. Sus.

GORICA → PREGRADA

GORICA LEPOGLAVSKA, brežuljak nedaleko od Lepoglave. Na njemu je stajala srednjovj. utvrda koja je porušena u XV. st., a na njezinu je mjestu I. Zajc (1612–14), general (poglavar) pavlinskoga reda, sagradio kapelu Sv. Ivana. Pavlinski slikar I. Ranger 1731. oslikao je freskom svetište kapele iluzionističkom arhitekturom, skulpturama, reljefima i slikama koji iluzionistički oblikuju oltar. Kompozicija pokazuje svu širinu i bogatstvo autorova umijeća, a ujedno je prvo sigurno datirano Rangerovo djelo.

LIT.: M. Mirković, Ivan Krstitelj Ranger i pavlinsko slikarstvo, u katalogu: Kultura pavlina, Zagreb 1989. L. D.

GORICA SVETOJANSKA, selo SZ od Jastrebarskoga, na padinama Plešivice. Na zaravni, gdje su u XVIII. st. bile tri crkve (Sv. Mihovila, Sv. Marije i Sv. Ane) očuvana je samo još barokna župna crkva Sv. Ane s bočno smještenim zvonikom. Prvotno je to bila crkva Sv. Marije, a patrona je promijenila oko 1767. U njoj su barokni oltari, slike i kaleži. — Kraj sela Drage ostaci su grada podgorske župe, *Castellum Podgoria*, koji je poslije nazvan *Türen*.

LIT.: G. Szabo, SG. — D. Nežić, Povijest župa i crkvi jastrebarskog dekanata, Zagreb 1939, str. 20–22. — Đ. Cvitanović, Skriveno blago – iz riznice umjetničkih znamenitosti jastrebarskog kraja, Kaj, 1975, 8. A. Ht.

GORIČAN, selo u I. Međimurju, S od Preloga. Uz nalaze eneolitičke lasinjske kulture, otkriveni su tumuli starijega željeznoga doba na položajima *Buci* i *Gmajna*. Istraženi tumuli, srodnj grupi Martijanec-Kleinklein pripadaju tipu individualnih, odn. obiteljskih grobova s incineracijom, a po bogatim, osobito keramičkim nalazima, datiraju se od VII. do V. st.

LIT.: K. Vinski-Gasparini, Istraživanja tumula u Goričanu kod Čakovca, VjAM, 1974. i 1977–78. — Ista, Osvrt na istraživanja kasnog brončanog i starijeg željeznoga doba u sjevernoj Hrvatskoj, u djelu: Arheološka istraživanja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, Zagreb 1978. K. V. G.

GORIČAN, Viktor, slikar (Leskovec kraj Ptuja, Slovenija, 21. II. 1925). Završio je Akademiju u Zagrebu 1957 (I. Režek, O. Postružnik). Usavršavao se u Parizu i Beču. Bio je član grupe »Staza« (1965). Pripada struji obnovljenoga ekspresionizma u suvremenome hrv. slikarstvu. Slikao portrete, pejzaže i kompozicije gustim namazima s vidljivim potezima kista i izražajnim bojama (*Portret Olge*, 1966; *Zagorje*, 1973; *Ptujski kurenti*, 1978). Samostalno je izlagao u Zagrebu (1959, 1964, 1969, 1970, 1978, 1986), Zadru (1962), Somboru (1965), Mariboru (1967), Grazu (1972), Baselu (1974) i Bernu (1977). Bavi se crtežom i keramikom.

LIT.: J. Depolo, Viktor Goričan (katalog), Zagreb 1978. — M. Ciglenečki, 30. god. slikarstva Viktora Goričana (katalog), Zagreb 1986. Ž. Sa.

GORJANI, selo S od Đakova, nastavano od prapov. doba (neolitička naseobina na Kremenjači, nalazi rim. novaca). Moćni Gorjanski imali su tu svoj utvrđeni grad. U povijesti G. su poznati po bitki u kojoj je poginuo palatin Nikola Gorjanski st. u borbi s braćom Horvat 1386. Grad je bio građen od opeka, a kameni zidovi u obliku četverokuta bili su opasani jarcima (ruševine raznesene u poč. XX. st.). U srednjem vijeku u

GORNJA BISTRA, detalj zidne slike u središnjoj dvorani dvorca

Gorjanima je bilo više crkava. Uz dominikanski samostan (spominje se od 1348) stajala je crkva Sv. Margarete, od koje vjerojatno potječu kasnogotički arhit. fragmenti od pečene zemlje. Na groblju se nalazila crkva Sv. Petra i Pavla. — Turci su Gorjane osvojili 1536, a iz doba njihova vladanja potječe kula Jaić-bega. U zidovima od opeka nalaze se strijelnice (sada zakrivene). Kula je 1837. pregrađena u kapelu Sv. Tri Kralja. U župnoj crkvi Sv. Jakova među slikama iz XIX. st. nalazi se tzv. »šestoprsta« Majka Božja, rad I. Kršnjavoga.

LIT.: Z. Horvat, Srednjovjekovne opeke iz Gorjana, *Vijesti MK*, 1977, 1.

A. Ht.

GORJANOVIĆ-KRAMBERGER, Dragutin, paleontolog i paleoantropolog (Zagreb, 25. X. 1856 — 22. XII. 1936). Studirao u Zürichu i Münchenu, doktorirao u Tübingenu (1879). Radio u Mineraloškom odjelu Hrvatskoga narodnoga muzeja u Zagrebu, potom je profesor na zagrebačkom Sveučilištu. Obradio ljudske i životinjske kosti i artefakte s Hušnjakova (Krapina). Bio član JAZU.

BIBL.: *Der Paläolithische Mensch und seine Zeitgenossen aus dem Diluvium von Krapina in Kroatien*, Mitteilungen der Wiener anthropologischen Gesellschaft, Wien 1901 — 05.

LIT.: M. Malez, Dragutin Gorjanović-Kramberger, u knjizi: *Spomenica Hrvatskoga prirodoslovnog društva 1885 — 1985*, Zagreb 1985, str. 59 — 61.

J. Bil.

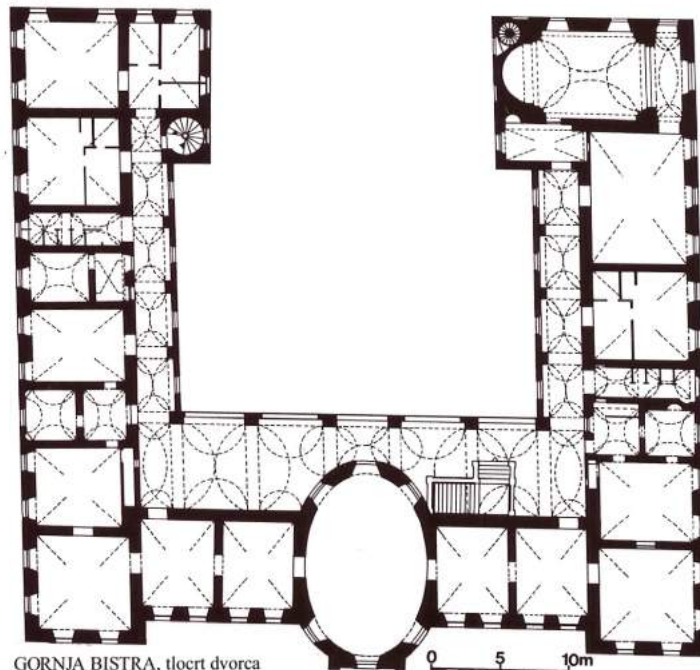
GORNJA BEDEKOVČINA → BEDEKOVČINA

GORNJA BISTRA, selo u Zagorju. Jednokatni barokni dvorac skladnih proporcija, tlocrtno izgrađen u obliku slova U, s reprezentativnim portalom i upisanom godinom 1773. na rizalitu gl. pročelja, a postrance s dvorskom kapelom. Na dvorišnoj su strani hodnici s arkadama. U središnjoj ovalnoj dvorani nalaze se iluzionističke zidne slike iz 1778. mitološkog sadržaja, a u malom kabinetu ženska alegorijska figura s globusom, paletom i knjigom. Dvorac je dao podignuti podmaršal Krsto II. Oršić. Oko dvorca nalazi se prostrani park s alejom.

LIT.: D. Jurman-Karaman, O profanoj arhitekturi zagorskog feuduma potkraj XVIII st., *Bulletin JAZU*, 1958, 3. — V. Marković, *Barokni dvorci Hrvatskog zagorja*, Zagreb 1975. — M. Obad Ščitaroci, *Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja*, Zagreb 1991. — J. Meder, *Orgulje u Hrvatskoj*, Zagreb 1992.

A. Ht.

GORNJA JELENSKA, selo u Moslavini. U kasnobaroknoj, jednobrodnoj župnoj crkvi Sv. Ivana Krstitelja nalaze se barokni glavni oltar (1778) i

GORNJA BISTRA, tlocrt dvorca